

ske grundlag, der ligesom tidligere fremstillinger er blevet stående ved hastige generalisationer af Højre som et godsejerparti og Estrups regering som et autokratisk junkerregime. Begge påstande rammer ved siden af. Både en nærmere analyse af valgmandsvalgets talstørrelser og de samtidige opgørelser af gruppedelingerne i Landstinget viser, at godsejerne indtil Højres forening til eet parti udgjorde en særlig partigruppe, som talte 15-16 af Landstingets 66 medlemmer og ikke kunne blive større, mens de 22 nationalliberale udgjorde den største og den centrale gruppe. De nationalliberale akademikere, embedsmænd og erhvervsfolk havde udslagsgivende magt i Landstinget århundredet ud – indtil de socialdemokratiske stemmer nedgjorde Højres flertal i bybefolkningen, og indtil kongevalgene blev flyttet under venstreregeringerne. Den nationalliberale gruppe blev heller ikke, som bogen siger, holdt uden for Estrups regering. Den nationalliberale Nellesmann var som bekendt justitsminister og næstkommanderende, snart suppleret med et par åndsfeiler ved siden af de tre godsejere. Højre var et folkeparti, som Vagn Dybdal og andre har skildret – og længe i en grad, som ganske oversteg Karstensens nye »Folkeparti«, som hans modstandere håbede på at genrejse.

Fink er som sagt ikke ene om disse vildfarelser – som han, sammen med berettigede rettelser nyligt også har trykt i »Histories« anmeldelse af min bog om »Hovedstrømninger«. Og mine kommentarer til hans analyse af årene 1918-20 bør snarere opfattes som anvisning på uddybelse af synsfeltet end som indvendinger mod bogens solide grundkvalitet.

Niels Thomsen

ANDREAS MONRAD PEDERSEN: Schalburgkorpset – historien om korpset og dets medlemmer 1943-45. Odense Universitetsforlag 2000.

Schalburgkorpset har efter krigen fået et lidet glørværdigt eftermæle, som udøvere af den værste danske kollaboration og terror under besættelsen. Selv tidligere østfrontfrivillige har søgt at lægge afstand til denne del af det dansk-tyske samarbejde, der resulterede i nogle af de strengeste straffe under retsopgøret, herunder dødsdom og henrettelse af 10 tidligere schalburgmænd. Nu mere end 50 år efter besættelsen foreligger der ved Andreas Monrad Pedersen (AMP) endelig en historisk videnskabelig undersøgelse af det forhadte korps. Det er et grundigt stykke arbejde, der bygger på en god og væsentlig kildeindsamling. Der er tale om traditionel dansk besættelsesforskning i betydningen politisk historie, der glimrer ved sin saglige nøjagtighed og sans for at håndtere empirien i en dansk kontekst, men som dog kan være begrænset i sin (teoretiske) analyse, tværfaglige ambitioner og opmærksomhed på internationale forhold og forskning. På den måde bliver det overordnede omdrejningspunkt ofte, hvad især Best, Pancke og von Hanneken på et givet tidspunkt mente om dette eller hint. Det gør sig også gældende for nærværende afhandling.

Værket falder i to hoveddele, hvor den første og langt mest omfangsrige omhandler Schalburgkorpsets historie, den anden dets medlemmer. Hovedparten fremstår som et stykke organisationshistorie, der fokuserer på de politiske forviklinger i og især omkring korpset. Man følger, hvordan tyske aktører, som de ovenfor nævnte samt især chefen for SS hvervning Gottlob Berger, på den ene side søger at gøre Schalburgkorpset til deres politiske værktøj, mens K.B. Martinsen m.fl. på den anden side ønsker at virkeliggøre danske militære og nationalsocialistiske ambitioner. De biografiske passager om sidstnævnte kan

virke en anelse karikerede (hans »medfødte ærgerrighed«, »krigerinstinkt« etc.). Der gives et godt overblik over korpsets historie. Bl.a. kan man notere, at Schalburgkorpset aldrig blev det rekrutteringskorps til østfronten, som flere havde tænkt. Endvidere fremgår det, hvordan korpset allerede i sommeren 1944 havde udspillet sin rolle som mere eller mindre selvstændig dansk nazistisk enhed, og herefter blev næsten fuldstændig indrullet i den tyske besættelsespolitik.

AMP berører også korpset uniformering, propaganda og ideologi, og ikke mindst dets placering i forhold til den hjemlige terror. Sidstnævnte tema, og særligt beskrivelsen af Schalburgkorpsets efterretningstjeneste ET's historie er interessant, og giver et væsentligt bidrag til forståelsen af de sidste besættelsesårs brutale praksis.

I værkets anden del konfronteres læseren med to interviewbaserede portrætter, der sidenhen bruges eksemplificerende i en statistisk orienteret gennemgang af Schalburgkorpsets medlemmer. Det illustreres bl.a., hvordan Schalburgfolkene oplevede en deklassering i forhold til deres forældre, samt at en stor del var arbejdsløse ved indmeldelsestidspunktet. AMP har været i Direktoratet for Fængselsvæsenets arkiv, og bl.a. benyttet materialet fra Karl O. Christiansens kendte landsviger-undersøgelser fra 1940-50'erne. Herudfra kan forfatteren eksempelvis temmelig interessant afsløre, at Direktoratet besluttede at lade »stærkt socialt belastede« landsvigerne være overrepræsenteret i psykologen Thomas Sigsgaards materiale – hvilket sætter hans resultater vedrørende opvækst og landsvigerstatus i et nyt lys.

Afslutningsvis konkluderer AMP, at Schalburgkorpsets medlemmer bar på en antikultur snarere end et positivt formuleret værdigrundlag. Dette er der givetvis noget rigtigt i, men ideen tåler nok alligevel videre diskussion, og burde under alle omstændigheder belyses af international forskning i den tyske nazisme som kultur og social revolution (man kunne starte med Ian Kershaws oversigtsværk »The Nazi Dictatorship«). I nazistiske kredse overalt i Europa samlede man sig omkring en række værdier, fordi de forekom tiltrækkende, og ikke blot fordi man modsatte sig det bestående. Dette var ligeledes tilfældet i DNSAP, og gjorde sig tilsyneladende også i nogen grad gældende i Schalburgkorpset. I det hele taget havde det været spændende, om AMP havde inddraget situationen i andre vestlige besatte lande og således forsøgt at se Schalburgkorpset i en komparativ belysning. Hvorom alt er, udgør det foreliggende en grundig og gennemarbejdet undersøgelse og fremstilling af Schalburgkorpsets historie, der bør danne udgangspunkt for al senere forskning i og omkring korpset.

Peter Scharff Smith

BJARNE WAGNER-AUGUSTENBORG: Den vildfarne. Historien om gestapomanden Frantz Toft, der valgte side – den forkerte – og blev henrettet. Forlaget Rebild, 2000. 150 s., ill. 168,00 kr.

Den 18. maj 1926 fødtes Frantz Toft på gården Dankjær i Hals Sogn, i det sydøstligste hjørne af Vendsyssel. I dagene efter den 5. maj 1945 var navnet Frantz Toft genstand for had og hævntrøst i Nordjylland i almindelighed og i Aalborgs gader i særdeleshed. Alle havde hørt om Toft, mange havde set ham, og nogle var blevet mishandlet på det grusomste af ham. Frantz Toft blev under retsopgøret efter besættelsen dødsdømt og henrettet i Undallslund Plantage ved